

DOI <https://doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2025-3-10>

УДК 7:378.6](438-21Краків):7.071.1(477)

ORCID ID: 0000-0002-8196-8608

Ольга Денисюк

кандидатка мистецтвознавства,

доцентка кафедри теорії та історії мистецтва

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

olha.denysiuk@naoma.edu.ua

СТУДЕНТСЬКІ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ З ФОНДОВИХ ЗБІРОК АКАДЕМІЇ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ІМЕНІ ЯНА МАТЕЙКА У КРАКОВІ

Анотація. Мета статті – виявити та проаналізувати студентські роботи українських митців, що зберігаються у фондівих збірках музею та кабінету гравюр бібліотеки Академії образотворчих мистецтв імені Я. Матейка. Дослідження також спрямоване на мистецтвознавчий аналіз цих творів, які є цінним джерелом для вивчення раннього етапу творчості українських художників, що здобували освіту в Кракові. **Методи дослідження.** У роботі застосовано загальнонаукові та емпіричні методи, зокрема історико-хронологічний, описовий і метод спостереження, а також аналіз художньо-композиційних і стилістичних особливостей творів. **Результати.** У ході дослідження ідентифіковано низку графічних і живописних праць у музеї Академії образотворчих мистецтв імені Я. Матейка, а також вісімдесят дві гравюри дев'яти українських художників із фондів кабінету гравюр, що походять із періоду 1910–1939 років. Серед них – твори відомих сьогодні митців: Л. Геца, Л. Левицького, О. Третякова, Б. Стебельського, С. Литвиненка, В. Перебийноса, М. Кміта, В. Кивелюка, М. Осінчука, В. Продана, О. Карпенка, О. Харкова, Д.-Л. Іванцева та інших. Вперше оприлюднено точний перелік виявлених робіт і здійснено мистецтвознавчий аналіз окремих із них, з особливим акцентом на рідкісні студентські твори з музейної колекції Академії. **Висновки.** Навчання в Краківській академії мистецтв давало українським студентам можливість здобути ґрунтовну художню освіту, оволодіти різними графічними техніками на високому рівні під керівництвом професора Яна Войнарського та застосовувати набуті знання й навички у подальшій творчій діяльності. Оприлюднені твори з фондівих колекцій Академії образотворчих мистецтв імені Я. Матейка можуть стати цінним джерелом для подальших наукових досліджень, розширюючи уявлення про навчальні періоди у творчості окремих українських митців і сприяючи новим мистецтвознавчим та культурологічним узагальненням.

Ключові слова: Академія образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові, українське мистецтво ХХ століття, музей, живопис, графіка, гравюра, рисунок.

Olha Denysiuk

PhD in Art Studies,

Associate Professor at the Department of Theory and History of Art

National Academy of Fine Arts and Architecture

olha.denysiuk@naoma.edu.ua

STUDENT WORKS BY UKRAINIAN ARTISTS FROM THE ARCHIVAL COLLECTIONS OF JAN MATEJKA ACADEMY OF FINE ARTS IN KRAKOW

Abstract. The purpose of this article is to identify and analyze the student works of Ukrainian artists preserved in the museum collections and the Print Cabinet of the Library of Jan Matejko Academy of Fine Arts. The study also aims to conduct an art historical analysis of these works, considering them as valuable sources for studying the early creative stages of Ukrainian artists who received their education in Kraków. **Research Methods.** The study employs general scientific and empirical methods, including the historical-chronological method, description and observation, as well as the analysis of artistic-compositional and stylistic features of the works. **Results.** The research has identified a number of graphic and painting works in the Academy's museum, along with eighty-two prints by nine Ukrainian artists in the Print Cabinet collections, dating from the period 1910–1939. These include works by renowned artists such as L. Getz, L. Levytski, O. Tretiakiv, B. Stebelski, S. Lytvynenko, V. Perebyinis, M. Kmit, V. Kyveliuk, M. Osinchuk, V. Prodan, O. Karpenko, O. Charkiv, D.-L. Ivantsev, and others. For the first time, a precise list of the discovered works has been published, along with an art historical analysis of selected pieces, with a special focus on rare student works from the Academy's museum collection. **Conclusions.** Studying at Kraków Academy of Fine Arts provided Ukrainian students with the opportunity to receive a comprehensive artistic education, master various graphic techniques at a high level under the guidance of Professor Jan Wojnarski, and apply the acquired knowledge and skills in their further creative work. The published works from the Academy's collections can serve as valuable sources for further research, expanding knowledge about the academic periods in the creative development of individual Ukrainian artists and contributing to new art historical and cultural studies.

Key words: Jan Matejko Academy of Fine Arts in Krakow, Ukrainian art of the 20th century, museum, painting, graphics, engraving, drawing.

Постановка проблеми. Академія образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові (далі – Академія) впродовж своєї історії стала важливим осередком освіти для багатьох українських митців. Саме тут здобували художню освіту такі видатні постаті, як М. Жук, О. Новаківський, І. Труш, М. Сосенко, М. Бурачек, М. Бойчук та інші. У міжвоєнний період ХХ століття значна кількість студентів із Галичини та Наддніпрянської України обирала Академію для здобуття професійної освіти. Серед випускників цього періоду вирізняються такі постаті, як, наприклад, Р. та М. Сельські, Р. Турин, Л. Левицький – представники львівського мистецького середовища; Я. Лукавецький, М. Зорій, Д.-Л. Іванцев – вихідці з Галичини; В. Крижанівський, О. Карпенко, Л. Перфецький – представники Наддніпрянської України. Також до випускників Академії належать відомі митці української еміграції – С. Борачок, Д. Горняткевич, Г. Крук, В. Перебийніс, Н. Кисілевський, О. Третяків, М. Кміт, Б. Стебельський та інші. Чимало з них були тісно пов'язані своєю творчістю з Польщею, ставши спільним культурним надбанням двох народів.

Дослідження студентських робіт українських митців, що зберігаються у фондових збірках Академії, має важливе значення для розуміння рівня художньої освіти, яку здобували студенти, впливу професорсько-викладацького складу, а також мистецьких процесів, що відбувалися в середовищі художників Кракова у перших десятиліттях ХХ століття. Попри те, що сьогодні імена таких українських митців, як Л. Гец, В. Перебийніс, М. Кміт, В. Кивелюк, М. Осінчук, В. Продан, Д.-Л. Іванцев та інших, є доволі відомими, їхні студентські роботи залишаються поза увагою науковців, залишаючись малодослідженими та маловідомими.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю заповнення певних прогалин у вивченні українсько-польських мистецьких взаємин і доповнення відомостей про українських митців ХХ століття новими даними. Важливість дослідження також полягає у виявленні та систематизації творів українських художників із фондових колекцій Академії, що, безумовно, сприятиме розширенню знань про ранній етап їхньої творчості. Як першоджерельний матеріал ці роботи залишаються маловивченими й здебільшого невідомими мистецтвознавцям. Актуальність теми зумовлена також недостатнім висвітленням в українському мистецтвознавстві

ролі та впливу Краківської академії мистецтв як вищого мистецького закладу, де з кінця ХІХ століття до початку Другої світової війни здобували освіту десятки українських митців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній мистецтвознавчій історіографії звертається значна увага до українського мистецького середовища Кракова. Зокрема, відомі публікації Д. Горняткевича [1; 2], Б. Стебельського [3], П. Перебийноса [4], в яких висвітлюються окремі аспекти навчання українців в Академії та взаємини між її професорами і студентами. Водночас у цих працях відсутні згадки або аналіз студентських робіт. Вперше кілька студентських творів українських митців було опубліковано в монографії «Краківська академія мистецтв у контексті українсько-польських мистецьких взаємин 1920–1930-х років» [5]. Окремі графічні роботи можна віднайти також у дослідженнях творчості Д.-Л. Іванцева [6] та Л. Левицького [7; 8]. Цікавим та інформативним є каталог виставки «Українські художники – студенти та випускники Академії мистецтв у Кракові», організованої у 1998 році у Львові та Кракові [9]. Ця виставка підняла питання впливу Академії на становлення та розвиток українських художників, однак їхні студентські роботи не були представлені в рамках експозиції.

Основною джерельною базою даного дослідження стали матеріали з фондових збірок Академії: студентські академічні рисунки, графічні та малярські твори.

Мета статті – виявити та проаналізувати студентські роботи українських митців з фондових збірок музею та кабінету гравюр бібліотеки Академії.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання навчання українських митців у вищих мистецьких закладах сусідньої Польщі – Краківській та Варшавській академіях мистецтв, важливим джерелом, яке вдалося віднайти, стали студентські роботи відомих українських художників ХХ століття. На жаль, вкрай мало таких робіт збереглося до наших часів, а ті, що збереглися, окрім праць М. Осінчука, походять з міжвоєнного періоду. Проте навіть наявність відносно невеликої збірки цих студентських робіт є важливим джерелом для подальших наукових досліджень та розвідок щодо ранньої творчості плеяди українських митців. Йдеться про збережені роботи з музею та бібліотеки (фонди кабінету гравюр) Академії у Кракові. Що стосується Варшавської академії мистецтв, то певною мірою це питання

було висвітлене у статті «Українські студенти у Варшавській академії мистецтв у міжвоєнний період XX століття» [10].

Отже, встановлено, що музей Академії зберігає лише декілька робіт українських студентів Академії з досліджуваного періоду. Результатом пошуку у фондах музею стали виявлені наступні роботи, відомості про які укладено в Таблицю 1.

Серед зазначених вище робіт українських студентів, є декілька рисунків оголеної натури, які, припускаємо, виконувались під керівництвом професора К. Сіхульського. Адже відомий факт, що тривалий час саме він проводив обов'язковий для всіх вечірній рисунок.

Варто розглянути збережені роботи детальніше, адже на час подачі статті до друку, на жаль, не вдалося отримати дозвіл на публікацію фото-знімків цих робіт. Це, зокрема, рисунок О. Харкова «Студія оголеної жінки», створений наприкінці його навчання в Академії 1927 року [12]. Робота виконана на високому фаховому рівні, що дає змогу побачити впевнену руку митця, його характерну манеру, стиль і індивідуальність. Цей рисунок, на якому зображена оголена модель зі спини, є водночас простим і досконалим, а з академічної точки зору – бездоганим. Рисунок такої ж тематики – «Студія оголеної жінки» відомого скульптора С. Литвиненка, виконаний у зовсім іншій, більш конструктивній манері: художник моделює форму тональними площинами, майже не використовуючи лінії та штрихи.

Джерело і напрямок освітлення чітко відчувуються, хоча світлотінь ще не зовсім опрацьована у деталях. Обидва малюнки є композиційно правильними і не мають значних анатомічних помилок. Натомість рисунок Б. Стебельського – «Студія оголеного чоловіка», виконаний слабше як з графічного, так і з анатомічного погляду, позначений помилками в побудові тіла та має

недостатньо виразне світло-тіньове моделювання [12]. Серед олійних студентських робіт, збережених у музеї Академії, варто розглянути «Етюд оголеної жінки, що сидить» О. Третьякова (іл. 1). Важко з упевненістю сказати, чи був він написаний під керівництвом проф. Ю. Мегоффера чи проф. В. Яроцького (митець навчався у них обох, робота не датована, а подана межами часу навчання в Академії). Етюд вирізняється теплою, насиченою колірною гамою: жовто-брунатні відтінки передають природну живість шкіри, контрастуючи з темнішим драпіруванням. Композиція побудована за класичними академічними принципами: нейтральний фон підкреслює пластику фігури, акцентуючи увагу на моделі. Попри дотримання академічної дисципліни, робота демонструє індивідуальне художнє трактування образу, глибоке відчуття форми та професіоналізм у рисунку, композиції й колористиці. Вона є яскравим прикладом навчальної практики в Академії, що поєднує традиції реалістичного малярства з особистим авторським баченням.

На жаль, через часткову недоступність фондів не вдалося отримати доступ до робіт «Жінка на кухні» Л. Левицького, «Голова хлопця» Ю. Кульчицького та «Етюд жінки, що сидить на фоні пейзажу» В. Перебийноса для проведення глибокого аналізу. Проте, беззаперечно, ці твори можуть стати предметом подальшого дослідження та зацікавлення серед дослідників творчості цих митців.

Надзвичайно важливим для нашої розвідки стало виявлення значної кількості графічних творів у кабінеті гравюр бібліотеки Академії. Вони передусім дають змогу оцінити рівень знань, умінь і навичок, які здобули студенти в майстерні професора Я. Войнарського. Вдалося віднайти та оглянути понад вісімдесят графічних робіт дев'яти українських студентів досліджуваного

Таблиця 1

**Список графічних та живописних робіт українських студентів у 1921–1939 рр.
з фондів музею Академії мистецтв у Кракові [11; 12].**

№	№ інв.	Ім'я та прізвище	Назва роботи	Дата створення	Техніка	Розміри (см)
1.	M180	Кульчицький Юрій	Голова хлопця	1933–1938	Олія, картон	42,5×38
2.	M184	Левицький Леопольд	Жінка на кухні	1925–1932	Олія, полотно	61×46
3.	R122	Литвиненко Сергій	Студія оголеної жінки	1924–1929	Папір, вуглина	71,5×57
4.	M127	Перебийніс Василь	Етюд жінки, що сидить на фоні пейзажу	1921–1929	Олія, картон	99×72
5.	R130	Стебельський Богдан	Студія оголеного чоловіка	1934–1939	Креманий папір, вуглина	100×70
6.	M793	Третьяків Олександр	Етюд оголеної жінки, що сидить	1921–1926	Олія, картон	93×69
7.	R114	Харків Олександр	Студія оголеної жінки	1927	Папір, олівець	103×65,7

періоду: Л. Геца, Д.-Л. Іванцева, О. Карпенка, Р. Касараба, М. Кміта, В. Кивелюка, М. Осінчука, В. Продана, О. Харкова [13].

Варто зазначити, що інформацію про наявність цих робіт уже можна знайти на новоствореному електронному ресурсі – репозиторії графічних творів Академії [13]. Більшість із них ніколи раніше не публікувалися, не були проаналізовані мистецтвознавцями, а наявність їх у фондах Академії залишалася невідомою до цього часу. Тому важливо оприлюднити повний перелік робіт, зазначити роки їхнього створення, техніку виконання та ввести зібрану інформацію до наукового обігу. Для зручності дані про ці студентські роботи укладено в Таблицю 2.

Межі наукової статті не дають змоги детально охопити творчість усіх зазначених митців, тому розглянуто лише кількох із них. Зокрема, одним із найменш відомих українських художників, чиї роботи зберігаються в кабінеті гравюр, є О. Карпенко (1896–1939?).

У 1921–1927 роках О. Карпенко навчався в Краківській академії мистецтв під керівництвом Ф. Коварського, Ю. Панькевича та В. Яроцького. Перед тим, у 1920–1921 роках, він перебував у таборі для інтернованих вояків у Ланьцуті (Польща). О. Карпенко також був учасником Першої світової війни та визвольних змагань 1917–1921 років.

З 1931 року брав активну участь у художніх виставках у Львові, Кракові та Варшаві у складі української мистецької групи «Спокій». Мешкав у Кракові та Жовкві, займався переважно графікою й станковим живописом. Був автором карикатур та ілюстрацій, які публікував у часописах «Зоря», «Зиз», «Комар», а також розписів у галицьких церквах [14].

Як засвідчують дані Таблиці 2, роботи О. Карпенка виконані в різних графічних техніках: офорті, сухій голці, ліногравюрі, гравюрі. Художник опанував кожную з них однаково майстерно. Важко навіть припустити, що йдеться про студентські твори, оскільки як композиційне вирішення, так і техніка виконання засвідчують високий професійний рівень. Дослідження оригіналів робіт митця «Художник за мольбертом» (іл. 2) і «Портрет чоловіка» (іл. 3) дає змогу дійти висновку, що на обох зображено одну й ту саму особу [15; 16]. Враховуючи, що найближчим колом спілкування українських студентів Академії були насамперед їхні колеги, а також проаналізувавши світлина митців, з якими навчався О. Карпенко, зроблено припущення, що моделлю для цих робіт

Іл. 1. О. Третяків. Оголена жіноча модель. Картон, олія. 1921–1926. [5, с. 173]

Іл. 2. О. Карпенко. Художник за мольбертом. Акватинта. 1918–1928. [16]

Таблиця 2

Список графічних робіт українських студентів (1910–1939) із зібрання кабінету гравюр бібліотеки Академії мистецтв у Кракові [13]

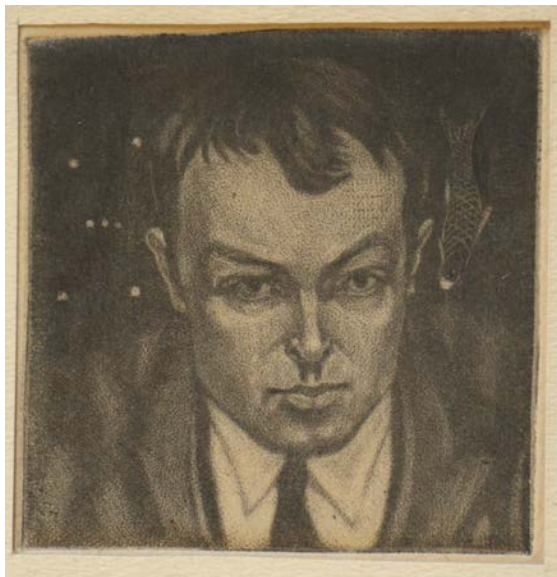
№	№ інв.	Ім'я та прізвище	Назва роботи	Дата створення	Техніка	Розміри (см)
1.	R_5886	Леон Гец	Композиція	1922	Суха голка	15,5×12,5
2.	R_5887	Леон Гец	Композиція	1922	Суха голка	18×10
3.	R_5888	Леон Гец	Голова	1922	Офорт	16×9,5
4.	R_5889	Леон Гец	Композиція	1922	Дереворит	15,7×10
5.	R_5890	Леон Гец	Композиція	1923	Літографія	23×24
6.	R_5894	Леон Гец	Богоматір з Дитям	1923	Офорт	21,5×11
7.	R_6937	Денис-Лев Іванцев	Кардинал Альбрехт фон Бранденбург	1934	Акватинта	17×13
8.	R_6938	Денис-Лев Іванцев	Рибак	1934	Суха голка	16,5×12,5
9.	R_6939	Денис-Лев Іванцев	Церква	1934	Офорт	12,5×16,4
10.	R_6940	Денис-Лев Іванцев	Дзвіниця	1934	Дереворит	34×19,5
11.	R_6941	Денис-Лев Іванцев	Копія	1930–1935	Офорт	21×18
12.	R_6942	Денис-Лев Іванцев	Коні	1934	Дереворит	12,5×18
13.	R_6943	Денис-Лев Іванцев	Біля дзеркала	1930–1935	Акватинта	20,5×18
14.	R_6944	Денис-Лев Іванцев	Церква	1934	Дереворит	19,5×24
15.	R_6945	Денис-Лев Іванцев	Сидяча модель	1930–1935	Акватинта	16,4×12,8
16.	R_8851	Михайло Кміт	Композиція	1920–1929	М'який лак	18×13
17.	R_6693	Роман Касараб	Автопортрет	1934	Дереворит	19,5×15,5
18.	R_6694	Роман Касараб	Богоматір з Дитям	1934	Офорт	17,5×12,5
19.	R_669	Роман Касараб	Портрет жінки	1934	Офорт	17×14
20.	R_6957	Роман Касараб	Порт	1935	Дереворит	13×18
21.	R_6959	Роман Касараб	Пейзаж	1935	Дереворит	16,5×21
22.	R_6960	Роман Касараб	Вавель	1935	Дереворит	19,7×24
23.	R_6971	Роман Касараб	Парк	1935	Акватинта	18×18,5
24.	R_6973	Роман Касараб	В парку	1935	Акватинта	19,5×25
25.	R_8845	Роман Касараб	Дерева	1930–1939	Дереворит	16,5×21
26.	R_8846	Роман Касараб	Дерева	1930–1939	Дереворит	16,5×21
27.	R_6028	Олександр Карпенко	Жанрова сцена	1918–1928	Акватинта	13×18
28.	R_6029	Олександр Карпенко	Пейзаж	1918–1928	Акватинта	11,8×17,8
29.	R_6031	Олександр Карпенко	Художник за мольбертом	1918–1928	Акватинта	30×17
30.	R_6106	Олександр Карпенко	Жінка з дітьми	1918–1928	Ліногравюра	34×24
31.	R_6045	Олександр Карпенко	Жінка з глечиком	1918–1928	Автолітографія	26×13
32.	R_6046	Олександр Карпенко	Постать	1918–1928	Офорт	14,5×10,6
33.	R_6048	Олександр Карпенко	Хлопець, що сидить	1918–1928	Суха голка	12,8×17,8
34.	R_6049	Олександр Карпенко	Портрет чоловіка	1918–1928	Суха голка	23,8×17,8
35.	R_4031	Володимир Кивелюк	Композиція	1923–1929	Автолітографія	23,5×22
36.	R_4032	Володимир Кивелюк	Жіночий портрет	1923–1929	Офорт	14,5×10,3
37.	R_4033	Володимир Кивелюк	Чоловічий портрет	1923–1929	Суха голка	12×9
38.	R_4034	Володимир Кивелюк	Чоловічий портрет	1923–1929	Акватинта	18×12,7
39.	R_4035	Володимир Кивелюк	Дві жінки на фоні пейзажу	1923–1929	Суха голка	24,2×19,7
40.	R_4036	Володимир Кивелюк	Композиція	1923–1929	Суха голка	19,7×24,5
41.	R_4037	Володимир Кивелюк	Пейзаж	1923–1929	Акватинта	12,8×17,6
42.	R_4038	Володимир Кивелюк	Портрет чоловіка	1923–1929	Офорт	12×9

Продовження таблиці 2

№	№ інв.	Ім'я та прізвище	Назва роботи	Дата створення	Техніка	Розміри (см)
43.	R_4039	Володимир Кивелюк	Прачки	1923–1929	Акватинта	15,4×21,2
44.	R_4040	Володимир Кивелюк	Домашній концерт	1923–1929	Акватинта	14,6×19,9
45.	R_4041	Володимир Кивелюк	У корчмі	1923–1929	Суха голка	12,8×17,8
46.	R_4042	Володимир Кивелюк	Фігурна сцена на тлі пейзажу	1923–1929	Суха голка	13,3×18,5
47.	R_4044	Володимир Кивелюк	Повернення блудного сина	1923–1929	Суха голка	12,8×17,8
48.	R_4045	Володимир Кивелюк	Швачка	1923–1929	Акватинта	17,5×12,5
49.	R_2006	Михайло Осінчук	Оголена перед дзеркалом	1910–1914	Акватинта	10,1×6,8
50.	R_2007	Михайло Осінчук	Оголена на тлі драпірування	1910–1914	Акватинта	8,9×5,8
51.	R_2510	Михайло Осінчук	Оголена, що лежить	1910–1914	Акватинта	8,2×14,6
52.	R_3471	Михайло Осінчук	Портретний етюд жіночої голови	1910–1914	Акватинта	56×46,5
53.	R_3472	Михайло Осінчук	Оголена постать на тлі драпірування	1910–1914	Літографія	17,5×12,5
54.	R_7093	Володимир Продан	Вежа Корнякта у Львові	1935	Суха голка	14,1×11,4
55.	R_7094	Володимир Продан	Набережна	1935	Літографія	11,5×14,1
56.	R_7095	Володимир Продан	Портретний етюд жіночої голови	1935	Акватинта	12,6×8,5
57.	R_7103	Володимир Продан	Етюд сидячої оголеної жінки	1935	Акватинта	16,1×12,5
58.	R_7104	Володимир Продан	У майстерні скульптора	1935	Глибокий друк	17,5×12,5
59.	R_7105	Володимир Продан	Етюд оголеної жінки, що стоїть	1935	Акватинта	20,5×16
60.	R_7106	Володимир Продан	Етюд жіночої голови	1935	Акватинта	23×18,9
61.	R_7107	Володимир Продан	Етюд оголеної жінки, що сидить	1935	Глибокий друк	16,9×21,8
62.	R_7108	Володимир Продан	Автопортрет	1934	Акватинта	16,3×12,9
63.	R_7109	Володимир Продан	Мати з двома дітьми	1935	Мідьорит	16×13,1
64.	R_7110	Володимир Продан	Портрет жінки, що сидить у кріслі	1935	Акватинта	18,3×12,9
65.	R_7111	Володимир Продан	Модель у майстерні	1935	Акватинта	19,1×15,1
66.	R_7116	Володимир Продан	Портретний етюд дівчинки	1935	Літографія	30,5×25
67.	R_7117	Володимир Продан	Етюд дівчинки	1935	Літографія	27,5×25
68.	R_7118	Володимир Продан	Етюд голови дівчинки	1935	Літографія	33,3×23,5
69.	R_8809	Володимир Продан	У будинку	1931–1938	Акватинта	17,4×21,4
70.	R_8810	Володимир Продан	Портрет жінки у народному одязі	1931–1938	Дереворит	13,5×12,8
71.	R_8811	Володимир Продан	Етюд чоловіка, що сидить	1931–1938	Суха голка	16,4×13
72.	R_8859	Володимир Продан	Араб	1931–1938	Акватинта	21,6×24
73.	R_8860	Володимир Продан	Віз з конем	1931–1938	Глибокий друк	17,1×22,3
74.	R_8863	Володимир Продан	Етюд голови жінки	1931–1938	Літографія	28,2×23
75.	R_4150	Олександр Харків	Свято української культури	1925	Мідьорит	17,3×13
76.	R_4148	Олександр Харків	Портрет чоловіка з рибою на фоні	1921	Акватинта	8,7×8,7
77.	R_4149	Олександр Харків	Христос на троні	1925	Офорт	9,2×11,8
78.	R_4145	Олександр Харків	Сцена над річкою	1925	Офорт	12×9
79.	R_4147	Олександр Харків	Фігуративна сцена	1921	Мідьорит	12×9
80.	R_4143	Олександр Харків	Релігійна сцена	1921	Офорт	17,6×11,4
81.	R_4146	Олександр Харків	Етюд жінки	1921	Офорт	20×10
82.	R_4144	Олександр Харків	Фантастична сцена	1921	Офорт	12,5×13,5

Іл. 3. О. Карпенко. Портрет чоловіка. Суха голка. 1918–1928. [17]

Іл. 4. О. Харків. Портрет чоловіка з рибою на фоні. Акватинта. 1921. [21]

міг бути відомий художник О.-Р. Сорохтей, який навчався в Академії з перервами у 1911–1920 роках [17, с. 396]. Інші роботи О. Карпенка також становлять значний інтерес, і всі вони доступні для перегляду онлайн на електронному ресурсі репозитарію [13]. Окрім творів О. Карпенка, в онлайн-доступі перебувають лише роботи О. Харкова, оскільки обидва митці рано пішли з життя, і термін пред'явлення родичами прав на їхні роботи минув.

Тематично значущими та виконаними на високому професійному рівні є також графічні роботи Олександра (Олекси) Харкова (1897–1939) – українського живописця та графіка, який, на жаль, трагічно загинув на початку Другої світової війни. У 1921–1926 роках він навчався в Академії (рисунок – у С. Дембіцького, живопис – у Й. Мегоффера та Ф. Коварського, графіку – у Я. Войнарського) [17, с. 246]. Під час канікул допомагав Є. Магалецькому у виконанні поліхромій православних церков у Галичині, а в 1926–1927 роках брав участь у реставрації розписів у залах Вавельського замку та Ягеллонської бібліотеки [18]. Тому не дивно, що три з восьми збережених графічних аркушів присвячені релігійній тематиці [13].

Оглядаючи оригінали графічних робіт О. Харкова, вдалося зробити кілька відкриттів, які уточнюють назви наявних творів. По-перше, «Портрет чоловіка з рибою на фоні», 1921 року (іл. 4), ймовірно, є автопортретом художника [19]. До такого висновку можна дійти, порівнявши портретне зображення на цьому офорті з відомими фотографіями митця того часу. Одна з таких світлин – О. Харков з колегами на тлі ікони для церкви в с. Климківка, опублікована у статті професора Р. Яціва [20].

У цій же статті знаходимо офорт митця під назвою «Великий жаль я маю», який у збірці кабінету гравюр значиться під назвою «Фантастична сцена» (іл. 5) і датований 1921 роком [21]. Як зазначає Р. Яців, офорт «Великий жаль я маю» «...є одним із поворотних у творчому поступі Олекси Харківа. Він є певною квінтесенцією сум'яття молодого українця на житейському роздоріжжі, прихованою рефлексією туги за малою батьківщиною, залишеною в такі критичні роки воєнної завірюхи. З іншого боку, цей твір став синтезом його відкриттів мистецьких ідей сучасності, так добре презентованих у Кракові» [20].

Особливу увагу серед наявних творів О. Харкова варто приділити маловідомому графічному аркушу 1925 року – «Свято української культури» у Кракові [22]. За форматом він наближений до пам'ятної або вітальної гравюри. Композиція побудована симетрично: у центрі розміщено овал із портретом Тараса Шевченка, під яким вміщено напис: «Свято Краківської культури 1925 8 XII» (іл. 6). По обидва боки центрального овалу – ще два овали з портретами І. Франка та, ймовірно, Б. Лепкого. Тло за портретами оформлене у вигляді декоративно штрихованих крил, що

поєднують усі три зображення в єдиний орнаментальний мотив. Нижче розміщено цитату з поезії Т. Шевченка «Учітеся, брати мої...», виконану каліграфічним письмом. Шрифт, орнаментальні деталі та картуші з портретами демонструють поєднання традиційних українських мотивів із модерністськими тенденціями, характерними для графіки міжвоєнного періоду. Використані засоби гравіювання – тонкі контури, паралельна штриховка, декоративні елементи – формують виразну, урочисту стилістику твору. Ймовірно, аркуш був створений спеціально до святкування, що відбулося у стінах краківської «Просвіти» (іл. 6).

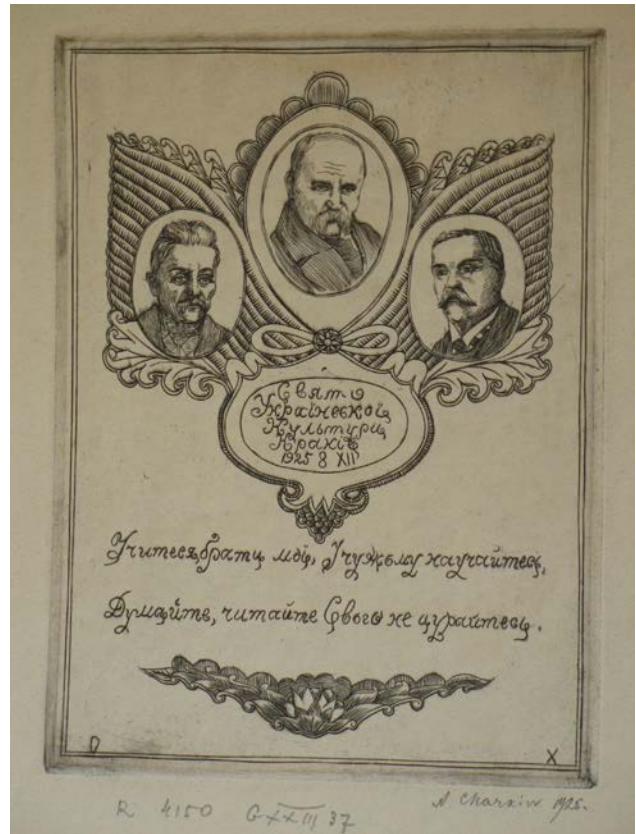
У 1910–1914 роках в Академії (під керівництвом Ю. Панькевича) навчався М. Осінчук (1890–1966) – відомий український живописець, творчість якого ґрунтувалася на давніх національних мистецьких традиціях [23]. Під час навчання в Академії, він брав активну участь у студентських виставках, де за графічні роботи 1912–1914 роках отримував бронзові медалі та премії [17, с. 358]. У кабінеті гравюр зберігається п'ять робіт художника, датованих роками навчання. Це студентські роботи, на яких зображено оголену жіночу модель у різних позах і на різному тлі. Окрім «Портретного етюдів жіночої голови», виконаного майже у квадратному форматі, решта робіт мають досить невеликий розмір.

Високий рівень графічної підготовки студентів Академії простежується, зокрема, у творчості Л. Левицького та Д. Іванцева. Хоча обидва митці здобували освіту з живопису в майстернях провідних професорів Академії (Л. Левицький – у В. Яроцького, Ю. Мегоффера, Ф. Паутча, Ю. Панькевича; Д. Іванцев – у В. Яроцького та Ф. Паутча), заняття з графіки під керівництвом Ю. Войнарського, ймовірно, стали для них особливо значущими. Це, передусім, заслуга педагога, який із допоміжної дисципліни (лише у 1923 році в Академії було створено спеціальний відділ графіки) сформував самобутню графічну школу та виховав цілу плеяду відомих графіків [17, с. 132].

К. Кульпінська у статті «Графічна творчість Леопольда Левицького в Кракові 1930-х років і повоєнному Львові» детально аналізує графічні роботи митця цього періоду й підсумовує, що він «...був надзвичайно талановитим художником європейського авангарду ХХ століття (у графіці іноді більш радикальним, ніж у живописі)» [8, с. 35]. Наявність широкого кола публікацій про творчість митця, а також каталогів його праць як

Іл. 5. О. Харків. Фантастична сцена. Мідьорит. 1921–1926. [20]

Іл. 6. О. Харків. Свято української культури. Мідьорит. 1925. [22]

у Польщі, так і в Україні, дає змогу зробити висновок про недоцільність детального аналізу робіт Л. Левицького в межах цієї статті. Більшість з них доступні для перегляду на порталі artinfo.pl [24].

Варто також розглянути деякі студентські роботи художника з Галичини – Д.-Л. Іванцева (1910–2003), виконані в різних графічних техніках: мідьорит, офорт, ксилографія, літографія.

Іл. 7. Д.-Л. Іванцев. Алея вночі. Офорт. 1934.
[5, с. 175]

Особливо багатим на графічні роботи був для нього 1934 рік, коли Д.-Л. Іванцев активно відвідував заняття у професора Я. Войнарського. Ці роботи охоплюють різну тематику: «Рибалка», «Костел», «Дзвіниця», «Коні», «Композиція» та інші (див. Таблицю 2). Принагідно зауважимо, що в книзі М. Аронця «Денис-Лев Іванцев: життя і творчість» [6] та в монографії О. Денисюк [5] вперше були опубліковані деякі студентські роботи митця, що збереглися у його сімейному архіві. Серед графічних робіт Д.-Л. Іванцева особливо виділяється офорт «Алея вночі» (іл. 7) завдяки своєму сюжету та оригінальній композиції.

Художник зобразив трьох осіб у капелюхах, що прямують парковою алеєю до яскравого світла вдалині. Два джерела світла, ймовірно, ліхтарі, є центром композиції. Вони також утворюють джерело переривчастої лінії, що кружляє по краях аркуша, створюючи круговий рух. Такий композиційний прийом дає змогу митцеві ще більше акцентувати увагу на світлі, яке контрастує з темними стовбурами дерев і силуетами людей. Усе це формує атмосферу таємничості, загадковості, а подекуди навіть містицизму [5, с. 49].

Серед українських митців, яких виховала Академія у міжвоєнний період, неможливо оминати увагою творчість Л. Геца (1896–1961), життя і мистецький шлях якого тісно переплелися зі Львовом

та Краковом. Він понад десять років пропрацював викладачем в Академії, про що дізнаємось з його особової справи, збереженої в архіві Академії [25]. Увесь свій мистецький спадок повоєнних років: 446 графічних архітектурних етюдів, неперевершених рисунків закутків міста, створених у 1956–1964 роках, заповів Історичному музею міста Кракова [26]. Своєю працею та творами, які мають, окрім художньої, значну документальну цінність, він зробив важливий внесок як у польське, так і в українське мистецтво.

В Академії Л. Гец навчався на відділенні малярства у професора С. Дембіцького протягом 1919–1924 років. Проте, аналізуючи його мистецький доробок, можна впевнено стверджувати, що найбільший вплив на подальшу творчість митця, безсумнівно, справив саме професор Я. Войнарський. Один із студентів Академії, знаний український художник, так згадував Геца-студента:

«Лев Гец був передовсім справжнім віртуозом у рисунках, і ніхто з його колег не міг під тим оглядом рівнятися із ним. Олівець і уголь жили в його руках, а техніку допровадив уже під час своїх студій до справжніх вершин. Гец був рисувальником “від Бога”, мав вроджений хист, який успішно розвинув у Краківській академії, а твори у графічних техніках експонував найбільше» [27].

Особливий талант художника та його потяг до графічного мистецтва підтверджуються як численними нагородами: у 1921–1922 навчальному році він отримав похвалу за графічні праці та нагороду першого ступеня на щорічній виставці Академії; у 1922–1924 роках – відзнаки та похвали за рисунки [17, с. 274], так і роботи, що збереглися у фондах кабінету гравюр – чотири «Композиції» та аркуш під назвою «Голова» [13].

Гравюри Л. Геца з фондів Академії потребують детального аналізу, оскільки в музейній документації більшість із них позначені узагальненою назвою «Композиція». Розглянемо, наприклад, роботу, виконану в техніці сухої голки (див. Таблицю 2, інвентарний номер R_5887), центральною фігурою якої є чоловік із палітрою в одній руці та пензлем – у другій. Порівнюючи це графічне зображення з відомими фотографіями Л. Геца, можна помітити певну подібність рис обличчя. Хоча робота не є точним портретом художника, проте можемо припустити, що йдеться про автопортрет, виконаний у дещо шаржовій манері. На це вказують виразно підкреслені, непропорційно збільшені очі, видовжений

ніс та овал обличчя. Образ виглядає як портрет, проте його головна мета – передати виразність характеру, емоційний стан, а не точну реалістичність рис. У композиції добре опрацьовані деталі, зокрема текстура одягу, що підкреслює поважний вигляд персонажа.

На жаль, у межах цієї статті поза увагою залишилися графічні роботи Р. Касараба, В. Кивелюка, В. Продана, а також творчість М. Кміта. Сподіваємось, що невдовзі і вони стануть предметом окремого дослідження та будуть докладно проаналізовані у наступних наукових розвідках. Варто також зазначити, що у бібліотеці Академії зберігається значна кількість фотознімків, на яких, серед інших студентів, можна впізнати українських митців у майстернях їхніх професорів [13]. Деякі з цих світлин вже були опубліковані у дослідженнях, присвячених історії Академії [17], однак більшість і досі невивчені. Їхній аналіз із подальшою ідентифікацією українських художників може стати окремою цікавою темою наукової роботи.

Висновки й перспективи використання результатів дослідження. Аналіз графічних і живописних студентських робіт українських митців, що збереглися до сьогодні у музеї та кабінеті гравюр Академії, дає змогу зробити висновок: навчання в Академії давало українським студентам змогу здобути ґрунтовну художню освіту. Під керівництвом Я. Войнарського вони опановували різноманітні графічні техніки на високому професійному рівні, що згодом знайшло вираз у їхній подальшій творчій діяльності. Що ж до стану та кількості збережених праць – на жаль, їх виявлено небагато, однак усі графічні твори добре збереглися. Окрім того, всі роботи, які зберігаються у кабінеті гравюр, були відскановані та розміщені в електронному репозитарії Академії.

Оприлюднені в цій розвідці твори з фондів колекцій Академії можуть стати важливим джерелом для подальших наукових досліджень. Вони суттєво доповнюють відомості про ранній період творчості окремих українських митців і можуть сприяти ширшому мистецтвознавчим та культурологічним узагальненням.

Список використаних джерел

1. Горняткевич Д. Українські студенти Краківської академії мистецтв. *Альманах українського студентського життя в Кракові* / ред. колегія: Нічай В., Бажанський М., Салук Я., Крайник І. Краків: Українська студентська громада, Краків, 1931. С. 37–42.
2. Горняткевич Д. Ще про Краківську Академію мистецтв. *Визвольний шлях*. 1956. № 7. С. 846–850; № 8. С. 982–948; № 10. 1191–1195.
3. Стебельський Б. Краківська Академія мистецтв і українці. Ідеї і творчість: збірник статей та есе. Торонто, 1991.
4. Перебийніс В. Академія мистецтв у Кракові. *Визвольний шлях*. 1956. № 2. С. 205–210.
5. Денисюк О. Краківська академія мистецтв у контексті українсько-польських мистецьких взаємин 1920–1930-х років. Київ : НАККіМ. 2010. 182 с.
6. Аронець М. Денис-Лев Іванцев: Життя і творчість. Київ : Грані-Т, 2008. 160 с.
7. Леопольд Левицький : альбом / автор вступ. ст. Мар'ян Бесага. Київ : Родовід, 2006. 288 с.
8. Kulpińska K. Graficzna twórczość Leopolda Lewickiego w Krakowie lat 30. XX wieku i powojennym Lwowie. *Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo* XLIV. Toruń 2013. S. 487–497.
9. Malarze ukraińscy studenci i absolwenci krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych: ze zbiorów Muzeum Narodowego we Lwowie: w 180-lecie Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie : Katalog wystawy. Kraków, 1998. 48s.
10. Денисюк О. Українські студенти у Варшавській академії мистецтв у міжвоєнний період XX століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 70. С. 104–116.
11. Malarstwo: Lewicki Leopold, Tretiakow Aleksander, Kulczycki Jurij, Perebyjnis Wasyl: Zbiory muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Księga inwentarzowa muzealiów. *Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*.
12. Rysunki: Charkiw Aleksandr, Łutwynenko Sergij, Stebelski Bohdan : Zbiory muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Księga inwentarzowa muzealiów. *Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*.
13. Katalog zbiorów graficznych. Repozytorium Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. URL: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/> (дата звернення: 18.01.2025).
14. Яців Р. Карпенко Олександр. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. URL: <https://esu.com.ua/article-10033> (дата звернення: 18.01.2025).
15. Karpenko A. Malarz przy sztaludze. Akwaforta. 1918–1928. Gabinet Rycin. Biblioteka Główna Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. URL: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/bf70d943-351e-4089-acfe-4be736d30f35> (дата звернення: 14.01.2025).
16. Karpenko A. Portret mężczyzny. Sucha igła. 1918–1928. Gabinet rycin. Biblioteka Główna Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. URL: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/234ba788-3fbf-46a5-8dab-f4dd18781737> (дата звернення: 14.01.2025).
17. Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, 1895–1939. T. 2 / Oprac. Józef Dutkiewicz, Jadwiga Jaleniewska-Ślesińska, Władysław Ślesiński. Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 1969. 491s.

18. Charkiw Oleksa. *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.) : malarze, rzeźbiarze, graficy : uzupełnienia i sprostowania do tomów 1–6 /* pod red. Małgorzaty Biernackiej. Warszawa : Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2003. S. 42–43.
19. Charkiw A. Portret mężczyzny z rybą w tle. Akwatin. 1921. *Gabinet Rycin. Biblioteka Główna ASP w Krakowie*. URL : <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/a73881fd-d2b1-4d19-a001-91984778199e> (дата звернення: 14.01.2025).
20. Яців Р. Кременчуцький дарунок Вавелю. Мистецький талант і удар долі Олекси Харківа. *Вголос*. URL: https://vgolos.ua/news/kremenchutskyj-darunok-vavelyu-mystetskyj-talant-i-udar-doli-oleksy-harkiva_303182.html Дата публікації 15.02.2018. (дата звернення 10.02.2025).
21. Charkiw A. Scena fantastyczna. Miedzioryt. 1921–1926. *Gabinet Rycin. Biblioteka Główna ASP w Krakowie*. URL : <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/a82b48d3-d374-474d-9e56-cd343ef0bed0> (дата звернення: 14.01.2025).
22. Charkiw A. Ukraiński świat kultury. Miedzioryt. 1925. *Gabinet Rycin. Biblioteka Główna ASP w Krakowie*. URL : <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/c5ac0c5e-3543-414a-a4dd-7d5f60568711> (дата звернення: 14.01.2025).
23. Михайло Осінчук: Мистець. Маляр / статті М. Островерхи, П. Андрусів, М. Осінчука. Нью-Йорк, 1967. 92 с. URL: <https://uartlib.org/knygy-pro-hudozhnykiv/mihaylo-osinchuk-mistets-malyar/> (дата звернення: 10.01.2025).
24. Lewiski Leopold (1906–1973). https://artinfo.pl/artysci/leopold-lewicki/archiwum?page=1&per_page=100 (дата звернення 12.02.2025).
25. Gertz Leon. Tekst akt osobowych. 1950–1960. *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*. T. 340.
26. Опалінська С. Краків Лева Геца. *Лев Гец: каталог виставки. Краків-Львів*. Краків, 1998. 34 с.
27. Гах І. Олівець і уголь жили в його руках. До 120 літнього ювілею Лева Геца. *Збруч*. 2016. URL: <https://zbruc.eu/node/47215> Дата публікації: 04.06.2016. (дата звернення: 10.09.2024).

References

1. Horniatkevych, D. (1931). Ukraiński studenty Krakivskoi akademii mystetstv [Ukrainian students of the Krakow Academy of Arts]. In Nychai V., Bazhanskyi M., Saluk Ya., Krainyk I. (Red. Kolehiia). *Almanakh ukraińskiej studentskoi hromady u Krakovi – Almanac of Ukrainian student life in Krakow* (s. 37–42). Ukrainiska studentska hromada [in Ukrainian].
2. Horniatkevych, D. (1956). Shche pro Krakivsku Akademiiu mystetstv [More about the Krakow Academy of Arts]. *Vyzvolnyi shliakh – The path of liberation*, (7), 846–850; (8), 982–948; (10), 1191–1195 [in Ukrainian].
3. Stebelskyi, B. (1991). *Krakivska Akademia mystetstv i ukrainsi. Idei i tvorchist: zbirnyk statei ta ese* [The Krakow Academy of Arts and Ukrainians. Ideas and creativity: a collection of articles and essays] [in Ukrainian].
4. Perebyinis, V. (1956). Akademia mystetstv u Krakovi [The Krakow Academy of Arts]. *Vyzvolnyi shliakh – The path of liberation*, (2), 205–210 [in Ukrainian].
5. Denysiuk, O. (2010). *Krakivska akademia mystetstv u konteksti ukrainsko-polskykh mystetskykh vzaiemyn 1920–1930-kh rokiv* [The Krakow Academy of Arts in the context of Ukrainian-Polish artistic relations in the 1920s and 1930s.]. NAKKiM [in Ukrainian].
6. Aronets, M. (2008). *Denys-Lev Ivantsev: Zhyttia i tvorchist* [Denys-Lev Ivantsev: Life and work]. Hrani-T [in Ukrainian].
7. Besaha, M. (2006). *Leopold Levytskyi* [Album] [Leopold Levitsky]. Rodovid [in Ukrainian].
8. Kulpińska, K. (2013). Graficzna twórczość Leopolda Lewickiego w Krakowie lat 30. XX wieku i powojennym Lwowie [Leopold Lewicki's graphic work in 1930s Krakow and postwar Lviv]. *Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo*, XLIV, 487–497 [in Polish].
9. *Malarze ukraińscy studenci i absolwenci krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych: ze zbiorów Muzeum Narodowego we Lwowie: w 180-lecie Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie* (1998). [Katalog] [Ukrainian painters students and graduates of the Kraków Academy of Fine Arts: from the collection of the National Museum in Lviv: on the 180th anniversary of the Academy of Fine Arts in Kraków] [in Polish].
10. Denysiuk, O. (2023). Ukraiński studenty u Varshavskii akademii mystetstv u mizhvoiennyi period XX stolittia [Ukrainian students at the Warsaw Academy of Arts in the interwar period of the twentieth century]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Topical issues of the humanities*, (70), 104–116 [in Ukrainian].
11. Malarstwo: Lewicki Leopold, Tretiakov Aleksander, Kulczycki Jurij, Perebyinis Wasyl: Zbiory muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Księga inwentarzowa muzealiów (n.d.). *Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie* [in Polish].
12. Rysunki: Charkiw Aleksandr, Łutwynenko Sergij, Stebelski Bohdan : Zbiory muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Księga inwentarzowa muzealiów (n.d.). *Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie* [in Polish].
13. Katalog zbiorów graficznych (n.d.). *Repozytorium Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie* [Repository of the Academy of Fine Arts in Krakow] Retrieved from: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/> [in Polish].
14. Iatsiv, R. (2012). Karpenko Oleksandr [Karpenko Oleksandr]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-10033> [in Ukrainian].
15. Karpenko, A. (1918–1928). Malarz przy sztaludze. Akwaforta. [Painter at the easel. Etching]. *Gabinet Rycin. Biblioteka Główna Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*. Retrieved from: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/>

visual/bf70d943-351e-4089-acfe-4be736d30f35 [in Polish].

16. Karpenko, A. (1918–1928). Portret mężczyzny. Sucha igła. [Portrait of a man. Dry needlepoint]. Gabinet rycin. Biblioteka Główna Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Retrieved from: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/234ba788-3fbf-46a5-8dab-f4dd18781737> [in Polish].

17. Dutkiewicz, J., Jaleniewska-Ślesieńska, J., & Ślesieński, W. (1969). Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, 1895-1939 [Materials for the history of the Academy of Fine Arts in Cracow, 1895-1939] [in Polish].

18. Charkiw, Oleksa. (2003). In Małgorzaty Biernackiej (Red.). Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.) : malarze, rzeźbiarze, graficy : uzupełnienia i sprostowania do tomów 1-6 [Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.) : painters, sculptors, graphic artists : supplements and corrigenda to volumes 1-6] (s. 42–43) [in Polish].

19. Charkiw, Aleksander (1921). Portret mężczyzny z rybą w tle. Akwatinta [Portrait of a man with a fish in the background. Aquatint] *Gabinet Rycin. Biblioteka Główna ASP w Krakowie*. Retrieved from: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/a73881fd-d2b1-4d19-a001-91984778199e> [in Polish].

20. Iatsiv, R. (2018, Liutyi 15). Kremenchutskyi darunok Vaveliu. Mystetskyi talant i udar doli Oleksy Kharkiva [Kremenchuk's gift to Babel. Artistic talent and a blow of fate for Oleksa Kharkiv]. *Vgolos*. [Aloud.]. Retrieved from: https://vgolos.ua/news/kremenchutskyj-darunok-vavelyu-mystetskyj-talant-i-udar-doli-oleksy-harkiva_303182.html [in Ukrainian].

21. Charkiw, A. (1921–1926). Scena fantastyczna. Miedzioryt [Fantastic scene. Copperplate.] *Gabinet Rycin. Biblioteka Główna ASP w Krakowie*. Retrieved from: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/a82b48d3-d374-474d-9e56-cd343ef0bed0> [in Polish].

22. Charkiw, A. (1925). Ukraiński świat kultury. Miedzioryt [Ukrainian cultural world. Copperplate] *Gabinet Rycin. Biblioteka Główna ASP w Krakowie*. Retrieved from: <https://repozytorium.asp.krakow.pl/entities/visual/c5ac0c5e-3543-414a-a4dd-7d5f60568711> [in Polish].

23. Ostroverkh, M., Andrusiv, P., & Osinchuk, M. (1967). *Mykhailo Osinchuk: Mystets. Maliar* [The artist. The painter]. Retrieved from: <https://uartlib.org/knygy-pro-hudozhnykiv/mihaylo-osinchuk-mistets-malyar/> [in Ukrainian].

24. Lewiski Leopold [Lewiski Leopold] (n.d.). Retrieved from: https://artinfo.pl/artysci/leopold-lewicki/archiwum?page=1&per_page=100 [in Polish].

25. Gertz, Leon (1950–1960). Teka akt osobowych [Personal file portfolio], T. 340. *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*, Krakow, Poland [in Polish].

26. Opalinska, S. (1998). Krakiv Leva Hetsa [Krakow Lev Getz]. *Lev Hets: Katalog wystawky, Krakiv-Lviv* [Leo Getz: exhibition catalogue. Krakow-Lviv] [in Ukrainian].

27. Hakh, I. (2016). Olivets i uhol zhyly v yoho rukakh. Do 120-litnoho yuvileiu Leva Getsa [Pencil and coal lived in his hands. On the 120th anniversary of Lev Getz]. *Zbruch – Zbruch*. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/47215> [in Ukrainian].

Подано до редакції 14.02.2025